

**Національна
Молодіжна
Рада України**

Рекомендації

Національної молодіжної ради України до

Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2030 року

“14 Пунктів”

Про Стратегію

Національна молодіжна рада України прагне створити в Україні середовище, в якому права кожної молодої людини будуть дотримані, у всіх молодих людей буде можливість у повній мірі розкрити свій потенціал у професійній та особистій сфері. Для створення цього середовища необхідно враховувати, що життя молодих людей визначається політикою у різноманітних сферах та на різних рівнях її реалізації. Отже, лише шляхом включення молоді як пріоритету серед різних сфер політики, можна забезпечити врахування конкретних потреб молодих людей у політиці держави чи програмах, що стосуються молоді. Рекомендації до Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2030 року передбачають посилення міжгалузевого співробітництва на всіх рівнях прийняття рішень та синергію і взаємодоповнюваність між молодими людьми, органами місцевого самоврядування, органами виконавчої та державної влади.

Національна молодіжна рада України вважає, що всі пункти Стратегії молодіжної політики можуть бути в повній мірі реалізовані лише при залученні молоді у якості партнерів та при наділені молодих людей реальними повноваженнями для здійснення заходів та процесів по впровадженню Стратегії. Інтеграція молоді в суспільство може бути ефективною лише за умови, коли у молодих людей є вплив у всіх можливих сферах політики, які впливають на них.

Проблематика

За даними Організації об'єднаних націй (ООН)¹, на сьогодні в світі проживає 1,8 мільярдів молодих людей² - найбільше число за всю історію людства, і кількість молоді у світі з кожним роком зростає. Кардинально протилежна тенденція вже протягом багатьох років зберігається в Україні - молоді стає все менше. За даними Міністерства молоді та спорту України, лише за останній рік молоді в Україні стало менше на 302 тисячі осіб.

Разом з тим, з 11,2 мільйонів молодих людей, що наразі проживають в Україні, 43,5% так чи інакше замислюються про еміграцію.³ На запитання "Чи хочете ви емігрувати з України?" 21% опитаних відповіли, що хотіли б попрацювати за кордоном і повернутись, ще 6,2% хотіли б поїхати на навчання в іншу країну і повернутись в Україну. При цьому 11,7% відповіли, що шукають можливості для еміграції, а 4,3% зізнались, що планують емігрувати найближчим часом."⁴

Головною причиною еміграції молоді люди вважають рівень життя та можливість отримувати вищу заробітну плату за кордоном.⁵

Рекомендації Національної молодіжної ради України до Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2030 року спрямовані на реформування молодіжної політики з урахуванням інтересів всіх груп молодих українців, що може значно покращити рівень життя української молоді та внести позитивні зміни у статистику щодо еміграційних настроїв молодих українців. Рекомендації до Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2030 року "14 пунктів" розроблені з урахуванням міжнародного досвіду та у співпраці з міжнародними експертами, залученням представників молодіжних громадських організацій. Грунтуючись на цінностях демократії та верховенства права, враховуючи особливості українського законодавства та найкращі міжнародні практики, "14 пунктів" створюють рамку для реалізації ефективної кроссекторальної молодіжної політики в Україні. Стратегія формує

¹ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/youth/>

² ООН наводить дані про людей віком від 10 до 24 років, оскільки не існує єдиного міжнародного визначення для поняття "молодь".

³ Згідно з українським законодавством, під поняття "молодь" підпадають люди віком від 14 до 35 років.

⁴ Дослідження "Молодь України 2018" проводилось ТОВ «Перша рейтингова система» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

⁵ Дані приведені згідно з дослідженням Українське покоління Z: цінності та орієнтири, GFK, 2017.

основні принципи та пріоритети для співпраці в рамках молодіжної політики всіх зацікавлених сторін.

Серед пунктів:

- 1) участь молоді у процесі прийняття рішень;
- 2) залучення молоді до політичного процесу;
- 3) безпека та екологія;
- 4) формальна та неформальна освіта;
- 5) гендерна рівність;
- 6) інклюзія та права людини;
- 7) здоров'я молоді;
- 8) економічна інтеграція молоді: підприємництво і працевлаштування;
- 9) доступ до інформації;
- 10) підвищення мобільності молоді і культурна дипломатія;
- 11) молодіжна робота і волонтерство;
- 12) молодіжне житло та інфраструктура;
- 13) молодіжна політика в умовах децентралізації;
- 14) молодь і культура.

Загальні положення

1. Участь молоді у процесі прийняття рішень

Відповідно до Цілей сталого розвитку ООН, держава повинна законодавчим шляхом підтримувати та заохочувати активну участь усіх людей у соціальному, економічному і політичному житті незалежно від їхнього віку, статі, інвалідності, раси, етнічної належності, походження, релігії та економічного чи іншого статусу і забезпечити відповідальне прийняття рішень репрезентативними органами на всіх рівнях за участю всіх верств суспільства.⁶

На сьогоднішній день лише 2% молодих людей є членами молодіжних громадських організацій, а ще 6% відвідують окремі заходи ГО, при цьому половина української молоді взагалі не чула про будь-яку діяльність, спрямовану на підтримку молодіжних ініціатив і вирішення проблем молоді.⁷

В той же час, тільки 8% молоді готові особисто взятись за організацію громадських ініціатив в житті свого міста, а серед охочих долучитись до вже

⁶ Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй "10.2" і "16.7".

⁷ Дані приведені згідно з дослідженням GfK Ukraine, що проводилось у 2015 році на замовлення Міністерства молоді та спорту України та за підтримки UNFPA, UNDP, UNICEF та UNV.

існуючих ініціатив - 44,3% опитаних.⁸ Такий рівень залучення молоді до громадського життя зумовлений низьким рівнем поінформованості про те, як саме можна долучитись до змін в суспільстві через молодіжні організації та відсутність розуміння факту того, що молодь самостійно може впливати на процес прийняття рішень.

Ситуація з низьким рівнем участі молоді обумовлена рядом проблем у сфері, що можуть бути повністю чи частково вирішені через реформування молодіжної політики.

Недостатнє фінансування - одна з першочергових проблем молодіжної участі. Наразі в Україні молодіжні громадські організації та молодіжна політика загалом не мають достатнього фінансування (1,5% бюджету Міністерства молоді та спорту України передбачено на молодіжну політику, інші 98,5% - на спорт). Єдину можливість отримати фінансування від держави молодіжна громадська організація має беручи участь в конкурсі проектів. Разом з тим, процедура фінансування молодіжних ініціатив через конкурс передбачає залучення до процесу Державної казначейської служби, що є інституцією, надзвичайно бюрократизованою і непристосованою під сучасні реалії. Тому Національна молодіжна рада України пропонує переглянути документи та норми, що регулюють молодіжні проекти, які реалізуються через Державну казначейську службу України, а також збільшити бюджетні видатки, що розраховані на молодіжні питання. Не менш важливо напрацювати більш гнучкий механізм адміністрування коштів волонтерськими організаціями та запровадити механізм підтримки адміністративних видатків для молодіжних працівників в інститутах громадянського суспільства, що керуються молоддю, реформувати механізм перерозподілу коштів між статтями витрат, залежно від потреб організаторів.

Крім того, звертаючи увагу на регіональні особливості, варто відзначити досить низький рівень ефективності взаємодії між молодими людьми та місцевою владою. Часто можна відмітити фіктивну участь молоді у реалізації молодіжної політики на місцях, а саме імітацію участі молоді органами виконавчої влади, державної влади та органами місцевого самоврядування. 43% серед опитаної молоді стикалися з "декоративним" залученням до прийняття рішень, для маніпуляції та використання цього владою у своїх інтересах.⁹ Проблему фіктивного залучення молоді не вирішує створення Молодіжних консультативно-дорадчих органів (МКДО) на обласному та місцевому рівнях.¹⁰

⁸ Дані приведені згідно дослідження, проведеного Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

⁹ Дані проекту опитування молоді через смс-повідомлення - U-REPORT.

¹⁰ Уряд затвердив типові положення про молодіжні консультативно-дорадчі органи 18 грудня 2018 року, зокрема, Типове положення про молодіжний консультативно-дорадчий орган регіонального рівня та Типове положення про молодіжний консультативно-дорадчий орган місцевого рівня. Урядовим рішенням також передбачено рекомендувати обласним, Київській і Севастопольській міським державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування до 1 березня 2019 року вирішити питання щодо створення молодіжних консультативно-дорадчих органів та затвердити положення про зазначені органи з урахуванням типових положень, затверджених цією постановою.

Для вирішення цієї проблеми необхідне налагодження відносин між молоддю і владою на рівні партнерства, а не тільки консультування. Для ефективного функціонування такі органи повинні мати реальні важелі впливу на прийняття рішень з питань молодіжної політики, здійснювати контроль за планом виконання молодіжних програм і мати можливість розробляти та пропонувати нормативні акти. Ці важелі впливу повинні бути розроблені профільними інституціями спільно з представниками інституцій громадянського суспільства та Національної молодіжної ради України. Це дозволить змінити ситуацію, коли молодь впливає на прийняття рішень у формі ситуативного та декларативного консультування молодіжних органів, які здебільшого контролюються органами місцевого самоврядування. Для підвищення громадської активності молоді на місцевому та регіональному рівнях слід запровадити бюджет участі для реалізації ініціатив для молоді, взяти участь в якому можуть представники молодіжних організацій та організацій, що працюють з молоддю. Забезпечити рівний доступ усіх молодіжних організацій та спілок до ресурсів на всіх рівнях, а також спростити механізм адміністрування муніципальних бюджетів для підтримки громадських організацій, що направлені на муніципальний рівень та забезпечити державні субвенції на реалізацію програм на муніципальному рівні.

Також при прийнятті стратегічно важливих рішень для громади чи регіону, наприклад, Стратегія розвитку громади, участь молоді повинна бути обов'язковою. Тому такі важливі документи, як проект Стратегії, повинні також бути затвердженими молоддю цієї громади, району чи області.

Крім того, для розуміння молодими людьми власних можливостей повинна проводитись просвітницька робота: викладання громадянської освіти у навчальних закладах, інформаційні кампанії щодо висвітлення інструментів взаємодії молоді з владою на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Також пропонується визначити молодь пріоритетом Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), який було створено для прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України та можливостей започаткувати в Україні фінансування проектів регіонального розвитку на конкурсній основі та відповідно до регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації.

Для підвищення участі молоді та координації також пропонується створити Форум для представників різних структур з молодіжним управлінням: громадських організацій, молодіжних рад, молодіжних консультативно-дорадчих органів, та раз на рік організувати захід, де всі представники молодіжних структур матимуть змогу обговорювати питання участі молоді на місцях. Крім того, в рамках конкурсу Молодіжна столиця України, пропонується забезпечити субвенції у розмірі еквіваленту 1 млн. євро на рік на проведення всеукраїнських та міжнародних заходів у містах, що отримуватимуть статус Молодіжної столиці України для того, щоб покращити інтеграцію українських міст в конгрес локальних і місцевих влад Ради Європи CCRE і CRME.

2. Залучення до політичного процесу

Згідно з опитуваннями, 65% молодих людей не цікавляться політикою взагалі і лише 9,3% молоді постійно стежать за політичним життям в Україні.¹¹ За іншими даними, майже третина молоді говорить про відсутність інтересу до політичних процесів в державі. Разом з тим, майже чверть з тих, хто не слідкує за політичними процесами в країні, не роблять цього через нерозуміння політичних процесів загалом.¹²

Для залучення молоді до політичних і державотворчих процесів Національна молодіжна рада України пропонує запровадження політичної освіти на основі цінностей свободи й плюралізму. Необхідність широкого впровадження політичної освіти серед молоді викликана незначним рівнем її участі у виборчих процесах та низьким рівнем політичної активності загалом. При цьому політична освіта може бути впроваджена в рамках розвитку неформальної освіти і з залученням до цього процесу молодіжних громадських організацій, зокрема в молодіжних організацій/крил політичних партій. Разом з тим, такі освітні програми не мають підтримувати жодну з політичних сил або ідеологій, а лише давати загальні знання щодо політичного процесу та різних ідеологій. Освіта молоді через політичні молодіжні організації може здійснюватись через внесення змін до Закону України “Про громадські об’єднання”, Закону України “Про молодіжні та дитячі громадські організації”, Закону України “Про фінансування політичних партій”.

Крім того, політологія може бути введена в шкільну програму як окремий предмет, або викладатись у рамках правознавства чи історії. Політичні науки також можуть бути запроваджені у якості факультативних занять, у вигляді дискусійних клубів, факультативів або дебатних клубів.

Для популяризації участі у політичному процесі пропонується також напрацювати законодавчу базу для діяльності молодіжних організацій політичного спрямування. Законодавство повинно включати визначення молодіжних політичних організацій, базу їх фінансування (що може забезпечуватись з Фонду для фінансування політичних партій або молодіжних громадських організацій). Політичні молодіжні організації також мають бути визнаними крилами політичних партій, та реєструватись відповідним чином та/або як окремі громадські організації. Крім того, законодавча база може передбачати квоту для молоді у партійних списках та створення при

¹¹ Дані приведені згідно з дослідженням Українське покоління Z: цінності та орієнтири, GFK, 2017.

¹² Дані приведені згідно з соціологічним дослідженням “Молодь України - 2017”, проведеного Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

політичних партіях молодіжного дорадчого органу, що подає на розгляд партії законопроекти, які стосуються молодіжної сфери.

Разом з тим, для підвищення рівня участі молоді у політичному процесі та створення умов реальної рівності голосів і уникнення дискримінації в найбільш фундаментальній сфері громадянства, а саме права на участь у демократичному процесі, пропонується надати право голосу на виборах з 16 років, через внесення відповідних правок до Конституції України. Наразі виборче право з 16 років підтримано Європейським Парламентом та рядом Європейських країн, серед яких Шотландія, Ірландія, Австрія, Естонія, Мальта та інші.

Остаточною метою цього процесу має стати виховання політично компетентних, відповідальних, активних та критично думаючих громадян.

3. Безпека та екологія

Держава повинна сприяти створенню безпечного середовища для молодих людей та забезпечити наявність фізичного простору, в якому молоді люди можуть жити, вчитися і працювати, почувачи себе у безпеці. Особливо актуальним це питання є в ситуації збройного конфлікту на сході України та у неформальних поселеннях, в яких, наприклад, проживають представники ромської національної меншини. В рамках цього процесу органи державної влади повинні сприяти зміцненню потенціалу молодіжних організацій, які займаються питаннями миру, безпеки, гуманітарною діяльністю і екологічними проблемами, а також зміцнювати потенціал інституцій, що взаємодіють з молоддю у цих питаннях та розвивають міжособистісні контакти.

Для реалізації вищезазначеної мети, в першу чергу необхідно імплементувати резолюції ООН 2250 та 2419 в Україні та сформувані ефективний Національний план дій щодо впровадження цих документів. Обидві резолюції закликають звернути особливу увагу на захист прав молоді, що можуть порушуватись в умовах збройного конфлікту, та підвищити рівень участі молоді на всіх рівнях для розбудови миру у суспільстві, а також попередження та вирішення конфліктів. В цьому процесі також необхідно провести широке громадське обговорення за участю представників молоді та спільні заходи з впровадження даних документів в партнерстві з молоддю. Національна молодіжна рада України рекомендує представити результати спільного впровадження резолюцій та свої пропозиції й рекомендації до звіту Генерального секретаря ООН із виконання резолюцій, який заплановано на травень 2020 року. Імплементация резолюцій також рекомендується Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) для всіх країн-членів.

Стратегії та цільові програми держави, повинні враховувати, що питання безпеки молоді стосується не лише нівеляції впливу конфлікту у Луганській і Донецькій областях, а і створення умов захищеності у містах, далеких від лінії розмежування. Окремим питанням може бути розглянуте налагодження

зв'язку між молодими людьми та правоохоронцями, що мають традиційно низький рівень довіри серед населення. Для того, щоб змінити ситуацію, пропонується запровадити програму для молоді "Дружня поліція", коли молоді люди матимуть змогу провести кілька годин або день разом з представником поліції, і відчувати роботу правоохоронців зсередини.

На відчуття безпеки впливає також і екологічна ситуація в Україні. Наприклад, українська молодь погоджується в тому, що зміна клімату є загрозою для благополуччя та безпеки людства, 48% респондентів називають зміну клімату конкретною загрозою, інші 46% вважають, що зміна клімату загрожує світові "певною мірою".¹³ Екологічна ситуація загалом, та зміна клімату зокрема ставить під загрозу майбутній економічний розвиток і самореалізацію молоді.

Враховуючи таку ситуацію, політика держави має ставити за мету досягнення цілей Паризької Угоди зі зміни клімату, поступову відміну від використання викопного палива та повний перехід на відновлювану енергетику до 2050 року для зменшення наслідків від неконтрольованої зміни клімату.

Важливим питанням формування екологічної безпеки та здорового навколишнього середовища є запровадження європейських директив з моніторингу стану навколишнього середовища та контролю викидів від промислових підприємств, отримання вільного доступу до інформації про стан довкілля та можливість участі в прийнятті рішень стосовно будівництва і діяльності небезпечних промислових об'єктів.

4. Формальна та неформальна освіта

Національна молодіжна рада України відстоює необхідність надання українській молоді якісної освіти, що може бути здійснена лише у взаємодії державних інституцій та громадянського суспільства. Освіта повинна бути орієнтована на потреби молоді, базуватись на концепції отримання знань протягом всього життя і відповідати реальним соціально-економічним умовам, в яких живуть молоді люди, а також надавати молодим людям життєві навички, навички роботи та соціального розвитку, такі, як принципи статевої рівності, політичної освіти, юридичної освіти та громадянської освіти для молоді. Крім того, відповідно до Цілей сталого розвитку ООН, до 2030 року має бути ліквідовано гендерну нерівність у сфері освіти, а також забезпечений рівний доступ до освіти та професійно-технічної підготовки всіх рівнів для уразливих груп населення, у тому числі людей з інвалідністю, представників національних меншин і молодих людей, які перебувають в уразливому становищі.¹⁴

Наразі лише 44% молодих українців задоволені якістю освіти в Україні загалом, і тільки третина вважає, що українська освіта відповідає потребам сучасного ринку праці. 29% учасників ЗНО вважають, що шкільних знань недостатньо для

¹³ Дані проекту опитування молоді через смс-повідомлення - U-REPORT.

¹⁴ Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй "4.5".

проходження тестування, а 7% вважають, що цих знань недостатньо навіть для отримання мінімальних балів.¹⁵

Така ситуація складається внаслідок невідповідності системи формальної освіти потребам сучасної молоді через застарілу методику викладання, негнучку шкільну програму, відсутність адаптації до профільних інтересів учнів середньої/старшої школи, не прозору систему фінансування, слабку підтримку зі сторони вищих навчальних закладів у забезпеченні ефективної практики, а також не ефективного механізму підтримки роботи органів студентського самоврядування, що напряду можуть впливати на освітні процеси у вищих навчальних закладах та забезпечувати на рівні партнерства діалог в освітніх установах.

Вирішити проблему можна шляхом гармонізації освітніх стандартів з професійними, розробкою прозорої системи фінансування для навчальних закладів, впровадженням плідної співпраці офіційних представників навчальних закладів та студентів, створенням механізму реєстрації органів студентського самоврядування у якості громадських організацій для незалежної діяльності студентів та вільного впливу на освітній процес, підвищенням кваліфікації вчителів та викладачів у відповідності до світових освітніх стандартів та запровадженням більш вузьких навчальних програм для середньої і старшої школи.

Для покращення якості надання освітніх послуг у вищих та середньо-профільних навчальних закладах, слід проводити двічі протягом семестру обов'язково анонімно оцінювання якості викладання викладачем самого курсу, навчальної програми на факультеті. Крім того, для покращення якості освіти мають бути ліквідовані всі прояви корупції у загальноосвітніх, технічних та вищих навчальних закладів. Наприклад, може бути створено незалежні анонімні механізми, коли кожен учень або студент може повідомити про факт корупції у своєму навчальному закладі.

В той же час, професійно-технічна освіта в Україні має бути реформована таким чином, щоб давати відповідь молодій людині щодо гарантованого Законом України "Про соціальне становлення молоді" першого робочого місця із прив'язкою до державного замовлення у відповідності до ринкових потреб.

Якість освіти в Україні може стати вищою за рахунок розвитку неформальної освіти. Для цього державні інституції мають змінити підхід до цієї галузі здобуття знань. Неформальна освіта — розуміється у даному контексті як планові, структуровані програми та процеси особистої та соціальної освіти для молоді, призначені для покращення різноманітних навичок і компетенцій, за винятком формальної навчальної програми.¹⁶ Неформальна освіта має бути добровільною, доступною кожному, мати цілісний і орієнтований на навчання процес, засновуватись на досвіді та потребах учасників навчання, а також доповнювати формальне навчання.

¹⁵ Дані приведені відповідно до дослідження Центру «Нова Європа» спільно з GfK.

¹⁶ Визначення Ради Європи.

Українська молодь рідко користується можливостями неформальної освіти, за останні три роки лише 41,8 % української молоді років були залучені до додаткового навчання, з них 16,7% відвідували водійські курси, 14,7% – курси іноземних мов, 9,8% – курси підвищення професійного рівня; 4,8% – MOOC, Coursera, Prometheus.¹⁷

Першочерговою проблемою неформальної освіти в Україні є невизнання її державою як ефективної альтернативи та доповнення формальної. У Законі України «Про освіту» є визначення неформальної освіти, проте відсутні механізми та інструменти її впровадження. Крім того в Україні відсутня система, коли курси неформальної освіти обов'язково беруться до уваги роботодавцем та відмічаються у трудовій книжці, або її аналозі. Українці все ще з певною підозрою ставляться до такого виду навчання. Це є однією з основних причин уповільнення її розвитку і розширення зон впливу. Для того, щоб змінити ситуацію, повинна бути створена система та партисипативний інститут, що займатиметься аналізом та верифікацією неформальних освітніх програм, а також підтримкою процесу їх розробки. Крім того, така інституція може верифікувати систему неформальної освіти з можливістю підтвердження проходження всіх неформальних освітніх програм видачею офіційних “книг неформальної освіти”, до якої може вноситись інформація про відвідування тренінгів, курсів та семінарів.

Важливо ще й те, що неформальна освіта часто асоціюється з позашкільною, проте позашкільна освіта, маючи значно більше фінансового ресурсу, орієнтується на вузький прошарок молоді та забезпечує участь молоді на низькому рівні за драбиною Харта, в той час як освіта неформальна забезпечує вищі рівні участі, а бюджетного фінансування отримує значно менше.

Розвиток неформальної освіти також значно сповільнюється у результаті низької взаємодії з інституціями формальної освіти: школами, коледжами, університетами. Освітні інституції намагаються діяти у своїх інтересах та не завжди йдуть на контакт з представниками неформальної освіти. Звідси випливає наявна проблема відсутності постійних майданчиків, освітніх платформ для взаємодії та розвитку неформальних освітніх послуг.

Для вирішення цієї проблеми Національна молодіжна рада України пропонує створити та впровадити на національному рівні навчальну програму для представників неформальної освіти та робочих груп, що оцінюють її ефективність, розробити інформаційно-просвітницькі кампанії на національному, регіональному та місцевому рівнях, які будуть спрямовані на поширення й розвиток неформальної освіти та залучити до них громадські організації, а також застосувати механізм оцінки якості впровадження неформальної освіти Європейського молодіжного форуму.

¹⁷ Дослідження “Молодь України 2018” проводилось ТОВ «Перша рейтингова система» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

Неформальна освіта повинна бути добровільною, доступною кожному, мати організований процес з освітніми цілями, сприяти молодіжній участі, бути цілісною та орієнтованою на результат, а також бути орієнтованою на тих, хто її здобуває.

5. Гендерна рівність

Існування гендерної нерівності в державі сповільнює економічне зростання, послаблює систему державного управління та знижує ефективність виконання державних програм розвитку. Для уникнення цих негативних наслідків, Конституцією України передбачена гарантія рівних прав чоловіків та жінок у всіх сферах життя.¹⁸ Не зважаючи на це, проблеми гендерної нерівності та дискримінації молодих жінок в Україні все ще доволі поширене явище. Наразі Україна займає 65-е місце з 149 в світовому рейтингу дотримання гендерної рівності за 2018 рік. В той час, коли в сферах освіти і економіки гендерний баланс більш-менш дотриманий, у сфері політики Україна займає 105-е місце.¹⁹ В українському парламенті лише 12% з 450 парламентарів - жінки, навіть незважаючи на запровадження 30-відсоткових гендерних квот у виборчому процесі.

Українські жінки залишаються непропорційно представленими у сфері прийняття рішень, мають у середньому нижчі доходи, ніж чоловіки, та виконують більшу частину неоплачуваної роботи з виконання сімейних обов'язків (догляду за членами усієї сім'ї та хатньої роботи). Згідно з інформацією Держстату, за 2015 рік розмір середньомісячної заробітної плати жінок на 25,1 % нижчий, ніж у чоловіків.²⁰ Разом з тим, усталений вплив гендерних стереотипів зумовлює поширення професійної сегрегації за ознакою статі, невміння розпізнавати прояви гендерно зумовленої дискримінації, низьку обізнаність населення щодо форм домашнього насильства та відсутність звичної практики звернення постраждалих по допомогу.²¹

Крім того, збройний конфлікт на сході України поставив українське суспільство перед новими викликами стосовно гендерно зумовленого насильства. Загалом, за даними Генеральної прокуратури України, в регіонах, що зазнали

¹⁸ Стаття 24 Конституції України.

¹⁹ Глобальний звіт гендерного розриву 2018 - Всесвітній економічний форум (The Global Gender Gap Report 2018 - World Economic Forum).

²⁰ Дані наведені відповідно до Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, що була затверджена Кабінетом міністрів України 5 квітня 2017 року.

²¹ "Національна доповідь.Цілі Сталого Розвитку: Україна" - Міністерство економічного розвитку і торгівлі, 2017 року.

впливу конфлікту на Сході, кількість жінок, які постраждали від умисних убивств та замахів, зросла майже у 2,4 рази з 2013 по 2014 рік.²²

Для вирішення гендерних проблем держава повинна розробити й удосконалити стратегії, направлені на дотримання законів, що гарантують гендерну рівність та розширення прав і можливостей усіх жінок і дівчаток на всіх рівнях.²³ Крім того має бути забезпечена реальна участь жінок і рівні для них можливості для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному та суспільному житті.

Пропонується затвердити квоти для жінок на керівних посадах відомств та інституцій, що займаються молодіжною політикою, а також працюють у громадському секторі. Вирівняти доходи чоловіків і жінок, що працюють на аналогічних посадах у відповідних закладах. Розробити державні програми підтримки для молодих жінок, що починають своє становлення у якості молодих спеціалістів або поновлюються на роботі після декретної відпустки.

Крім того, на державному рівні має бути запроваджена програма щодо припинення гендерно зумовленого насильства, особливо відносно жінок, що потерпають від збройного конфлікту.

6. Інклюзія та права людини

Національна молодіжна рада України твердо стоїть на позиції про те, що держава повинна в повній мірі захищати права людини. Разом з тим, особливу увагу необхідно приділити потребам молодих людей, що відносяться до соціально незахищених груп, та можуть зазнавати дискримінації чи жорстокого поводження. До них має бути застосовано інклюзивний підхід. Інклюзія у широкому розумінні повинна стосуватись осіб, що з тих чи інших причин виключені з суспільства та бажають в нього повернутись, а також надавати цим особам, або групам осіб доступ до прав, можливостей і ресурсів, які доступні іншим членам суспільства. При цьому інструментами соціального включення можуть бути закони, державна політика, інституційна практика, організаційна поведінка і переважаючі ідеології, цінності та переконання.

До груп, що можуть зазнавати дискримінації та потребують інклюзивного підходу відносяться:

- національні та етнічні меншини;
- внутрішньо переміщені особи;
- представники релігійних груп;
- люди з фізичною та ментальною інвалідністю;
- українська молодь, що проживає у сільській місцевості та молодь, що має проблеми з інтеграцією;
- молодь, що проживає на тимчасово окупованих територій;

²²“Гендерно-обумовлене насильство в регіонах, які постраждали від конфлікту” Звіт Українського центру соціальних реформ - 2015

²³ Цілі сталого розвитку ООН 5.1

- ЛГБТ+ молодь;
- ветерани (учасники конфлікту на сході України) та їхні родичі;
- дівчата, що рано завагітніли або рано вступили в шлюб;
- алкозалежна молодь;
- наркозалежна молодь;
- молодь, що опинилася у складних життєвих обставинах;
- молодь, що перебуває у місцях позбавлення волі, або повертається в суспільство після відбування покарання;
- молоді люди з досвідом проживання в інтернатних закладах;
- люди, що живуть з ВІЛ, та ті що зазнають дискримінації за ознакою здоров'я;
- молодь, що зазнала фізичного чи психологічного насилля;
- жертви торгівлі людьми, жертви сексуального і трудового рабства;
- безпритульна молодь;
- молодь, що дискримінується за фізичними ознаками
- представники комерційного сексу.

Достовірної статистики, що говорила б про чисельність та проблеми кожної з груп в Україні наразі не існує, тому важко оцінити масштаб проблем молоді з груп ризику. Значні проблеми також викликає відсутність єдиної термінології стосовно кожної з груп. Так, наприклад, навіть в офіційних установах людей з інвалідністю називають то "людьми з обмеженими можливостями", то "людьми з особливими потребами", хоча законодавством України визначено офіційний термін "людина з інвалідністю".

На сьогодні представники кожної з груп в тій чи іншій мірі зазнають різного роду дискримінації, негативного впливу стереотипів, сегрегації, стигматизації, ейблізму, мають проблеми з соціалізацією та складнощі з доступами до сервісів, а також проблеми зі здобуттям освіти. Розвитку цих явищ сприяє не лише відсутність спеціальної державної політики, направленої на соціалізацію кожної з груп, а і критично низький рівень толерантності в суспільстві. Відповідно до опитувань, 55% молодих українців нетолерантно відносяться до представників ЛГБТ+ спільноти, 56% молоді нетолерантні до ромських родин, а 83% негативно відносяться до споживачів наркотиків.²⁴

У зв'язку з цим, особлива увага держави має бути спрямована на інформаційно-просвітницьку діяльність. Влада у партнерстві з молодіжними ГО повинна заохочувати міжкультурний та міжрелігійний діалог, що спрямований на підвищення рівня толерантності, запобігання конфліктів, створювати і розширювати можливості для контролю пропаганди в протидію ідеям насильства, екстремізму і радикалізації, що останнім часом мають широку підтримку серед молодих українців. Для цього мають бути проведені широкі інформаційні кампанії для підвищення обізнаності серед населення, а також впроваджена програми з навчання лідерів громадянського суспільства та державних службовців на місцях, що займатимуться просвітницькою діяльністю. Важливо також залучити до діяльності з підвищення толерантності

²⁴ Дані приведені згідно з дослідженням Українське покоління Z: цінності та орієнтири, GFK, 2017.

в суспільстві і освітні заходи. Так, скасування у школах факультативного курсу "Основи християнської етики" може знизити рівень нетерпимості певних груп українців до представників інших конфесій та сприятиме реалізації конституційного права на свободу світогляду і віросповідання, що включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої.²⁵ Натомість, факультативними курсами можуть бути впроваджені предмети "Філософія, етика, мораль", "Релігієзнавство", "Права людини", "Гендерна рівність і толерантність", "Конфліктологія і побудова миру".

Крім того, пропонується переглянути конкурс проектів патріотичного виховання, що наразі реалізується Міністерством молоді та спорту України. В рамках конкурсу кошти отримують організації, що так чи інакше сприяють розвитку екстремізму в Україні. Замість нього може бути впроваджений конкурс для організацій, що працюють у сфері захисту прав людини, інклюзії та підвищення толерантності.

Важливою складовою є також дотримання права кожної людини на освіту. Система інклюзивної освіти, що працює в Україні має бути повністю переглянута, а поняття "інтернат" має бути деінституалізоване в заклади підтриманого проживання за європейським зразком та створення умов для сімейних форм виховання. В той же час, школа в кожній громаді повинна бути обладнана, її вчителі підготовлені для того, щоб навчати дітей та молодь з усіх вище перерахованих груп. Крім того, має бути розроблений факультатив для спеціалістів, які в своїй освітній діяльності можуть зіштовхнутись з молоддю, що практикують ризиковану поведінку. Відповідно до Цілей сталого розвитку ООН, держава повинна створювати й удосконалювати навчальні заклади, що враховують інтереси дітей, особливі потреби людей з інвалідністю і гендерні аспекти, та забезпечувати безпечно, вільне від насильства і соціальних бар'єрів та ефективно середовище навчання для всіх.²⁶

Для регулювання законів про інклюзію повинен бути створений ефективний державний моніторинговий механізм для того, щоб вирішити проблему недотримання будівельних норм, або імітації найму на роботу людей з інвалідністю для виконання квот, впроваджених відповідними законами. Має бути застосований принцип універсального дизайну та архітектурної доступності при плануванні архітектурних планів муніципалітетів, побудови усіх споруд за кошти платників податків із урахуванням рекомендацій щодо інклюзивності простору для життя.

Для реалізації амбітного плану впровадження політики інклюзивності, толерантності та дотримання прав людини, органи влади можуть залучати представників громадянського суспільства. Так, наприклад, у підтримку до державної інклюзивної політики, молодіжні громадські організації можуть проводити роботу щодо спрощення мови, проводити аудит доступності інфраструктури для людей з інвалідністю, впроваджувати неформальні освітні

²⁵ Стаття 35 Конституції України.

²⁶ Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй "4.а".

програми, направлені на підвищення поваги до законності та терпимості у соціумі.

7. Здоров'я молоді

Національна молодіжна рада України закликає державу забезпечити усіх молодих людей в Україні доступним медичним обслуговуванням, що у повній мірі враховує потреби молоді. Відповідно до Цілей сталого розвитку ООН, держава повинна забезпечити загальне охоплення послугами охорони здоров'я всіх громадян, враховуючи молодь, та надати доступ до якісних медико-санітарних послуг і до безпечних, ефективних, якісних і недорогих основних лікарських засобів і вакцин для всіх груп населення.

Крім того, молодь має отримати загальний доступ до послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи послуги з планування сім'ї, інформування та просвіту щодо сексуального здоров'я у закладах освіти, а також урахування питань охорони репродуктивного здоров'я в національних стратегіях і програмах.²⁷

Разом з тим, крім традиційних програм, що направлені на надання медичних послуг в Україні, необхідно впровадити орієнтовані на молодь послуги в області психічного здоров'я, надавши молодим українцям можливість звернутись до спеціаліста чи скористатись сервісами, орієнтованими на питання ментального здоров'я. Психічне здоров'я лежить в основі соціального, професійного та особистісного розвитку молодої людини, при цьому молодь особливо вразлива до проблем психічного здоров'я.

На сьогодні в Україні 1,2 млн жителів - більше 3% всього населення - страждає психічними розладами, і цей показник з кожним роком зростає. Вже кілька років поспіль Україна посідає перше місце за кількістю психічних розладів у Європі – майже 2 мільйони українців щороку стають пацієнтами психіатричних лікарень. За оцінками фахівців, від різноманітних нервових розладів страждає кожен третій українець.²⁸ За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров'я, до 2020 року психічні розлади увійдуть до першої п'ятірки хвороб за кількістю людських працевтрат, пов'язаних з цими захворюваннями, обігнавши навіть серцево-судинні захворювання.

Необхідність приділення особливої уваги психічному здоров'ю молодих українців обумовлена також і конфліктом у східних областях України. Частина військовослужбовців та цивільних, що постраждали від конфлікту підпадає під визначення "молодь" та потребує реабілітації.

²⁷ Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй "3.7" і "3.8".

²⁸ Дані наведені сайтом Міністерства соціальної політики України за 2017 рік.

Для запобігання депресії і самогубствам, боротьбі зі стигмою та соціальним виключенням, Національна молодіжна рада України пропонує розробити державну програму для молоді, що включатиме в себе інформування про необхідність підтримки свого психічного здоров'я, розширення доступу до сервісів психічного здоров'я через створення карти клінік, до яких молоді люди можуть звернутись та відкриття державної гарячої телефонної лінії для тих, хто потребує невідкладної психологічної допомоги. Крім того, громадські організації, що опікуються проблемами ментального здоров'я мають отримати державну підтримку для розширення своєї діяльності.

8. Молодіжне працевлаштування і підприємництво

Високий рівень безробіття серед молоді та неповна зайнятість мають фундаментальне значення для поглиблення економічних, соціальних та моральних проблем як в Україні, так і у всьому світі.

На сьогоднішній день більше половини молодих українців мають постійну роботу, 16,8% - тимчасову. А 22% молоді працює без офіційного оформлення або мають тимчасовий договір на виконання робіт чи надання послуг. Разом з тим, майже 60% молодих людей в Україні працюють не за фахом. При цьому 20,3% громадян України працює за межами держави, але планують повернутися в Україну, а 68% хочуть виїхати на роботу за кордон.²⁹

Основні ризики у сфері зайнятості, з якими стикаються молоді працівники, пов'язані із наявністю неоплачуваних годин роботи, високим рівнем деформалізації зайнятості, недотриманням деяких законодавчо встановлених умов зайнятості, порушенням прав молоді людини на навчальні відпустки, високим рівнем порушень, пов'язаних із безпекою праці та низькою заробітною платою. Дослідження показало, що молоді працівники мають низьку ймовірність отримати зарплату, що дорівнює середній у країні. Взагалі середня заробітна плата серед молодих людей дорівнювала лише 69,2 % від середнього показника у країні.

Разом з тим, молоді люди є недостатньо обізнаними щодо власних прав щодо соціального захисту. Молодим людям також не вистачає знань стосовно державних гарантій, зокрема, вони не можуть відрізнити гарантії, які роботодавці забезпечують добровільно, від тих, які їх зобов'язує надавати закон.³⁰ Така ситуація складається, серед іншого, і через застаріле законодавство, що регулює права і обов'язки молоді. Так, Закон України "Про соціальне становлення молоді" від 1993 року базується на нереалістичних

²⁹ Дані наведені відповідно до дослідження "Молодь України 2018", що проводилось ТОВ «Перша рейтингова система» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

³⁰ Дані наведені відповідно до міжнародного дослідження School-to-work transition surveys "Перехід на ринок праці молоді України" 2015.

обіцянках, які не виконуються та підривають довіру молоді до держави. Законодавство про соціальне становлення молодих людей має бути переглянуте та відповідати сучасним реаліям в Україні.

Крім проблем на робочому місці, молоді спеціалісти часто стикаються з проблемами ще і у процесі пошуку роботи. Проблема працевлаштування молодих фахівців ускладнена тим, що фактично існує два незалежних один від одного ринки: ринок освіти і ринок праці. У сучасних умовах здобуття вищої освіти в Україні частіше за все визначається не потребами ринку праці у фахівцях, а попитом на неї з боку людей без прив'язки до певної професії. Інша проблема випускників пов'язана з їх низькою конкурентоспроможністю на ринку праці. Основна причина - відсутність досвіду і трудових навичок. Молодий фахівець подекуди розглядається роботодавцем, перш за все, як обтяження, оскільки вимагає витрат часу та ресурсів для практичного навчання, тому часто молоді спеціалісти не мають гідної оплати праці, соціальних гарантій та навіть можливості офіційного працевлаштування. Враховуючи випадки, коли безкоштовні стажування для молоді перейшли в розрахунки фінансових планів компаній, які звикли розраховувати на безкоштовну молоду робочу силу в Україні, оплачувані стажування мають стати молодіжною гарантією від держави до 2030 року.

Молоді спеціалісти-чоловіки при цьому знаходяться у більш привілейованому становищі ніж жінки, серед молодих чоловіків більше тих, хто має постійну роботу - 55,9%, ніж серед молодих жінок - 44,8%.³¹

Відповідно до Цілей сталого розвитку ООН, держава повинна просувати проведення орієнтованої на розвиток політики, яка сприяє продуктивній діяльності, створенню гідних робочих місць, підприємництву, творчості й інноваційній діяльності, та заохочувати офіційне визнання і розвиток мікро-, малих і середніх підприємств, у тому числі шляхом надання їм доступу до фінансових послуг. До 2030 року також планується забезпечити повну і продуктивну зайнятість та гідну працю для всіх жінок і чоловіків, у тому числі молодих людей та людей з інвалідністю, і рівну оплату за працю рівної цінності. При цьому, необхідно забезпечити всебічну і реальну участь жінок, а також рівні для них можливості для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному та суспільному житті.³²

Для створення такого середовища необхідно побудувати якісну систему кар'єрного консультування на державному рівні, що в свою чергу підвищить кількість працевлаштованої молоді, активізувати зусилля зі створення гідних робочих місць для молоді, заохотити роботодавців приймати на роботу людей, що потребують соціального включення (людей з інвалідністю, випускників інтернатних закладів, наркозалежну молодь), заохочувати бізнес співпрацювати з навчальними закладами для організації стажувань, оновити систему кар'єрного консультування. Крім того, у вищих навчальних закладах

³¹ Дані наведені відповідно до дослідження "Молодь України 2018", що проводилось ТОВ «Перша рейтингова система» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

³² Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй "8.3", "8.5" і "5.5".

має бути запроваджена дуальна освіта. Для створення комфортних умов для молоді на ринку праці, також пропонується полегшити податкове навантаження на бізнес, дружній до молоді, та законодавчо закріпити пріоритет для працевлаштування молодих людей.

В той же час, можливості для працевлаштування молоді може створити і молодіжне підприємництво, яке є важливим інструментом стимулювання економіки. Це пояснюється тим, що кожен підприємець приносить вигоди не тільки для себе, а й для міста, регіону чи країни в цілому. Оскільки молоді підприємці є самозайнятими, вони часто мають кращу задоволеність роботою. Молодіжні підприємства також створюють робочі місця для інших. Загалом, молодіжне підприємництво може призвести до розвитку більшої кількості галузей промисловості, особливо в сільських районах або регіонах, що знаходяться в скрутному становищі через економічні зміни, заохочуючи переробку місцевих матеріалів у готову продукцію для внутрішнього споживання та експорту. Враховуючи те, що молоді підприємці особливо чутливі до нових економічних можливостей і тенденцій, вони зможуть краще адаптуватися до мінливого ринку.

Наразі 32,6% молодих українців хотіли б відкрити власну справу, але не роблять цього через ті чи інші обставини, при цьому лише 0,6% є підприємцями.³³

Для розвитку молодіжного підприємництва має бути створений сприятливий підприємницький клімат, а саме розроблено механізм державної підтримки молодіжного підприємництва на етапі створення бізнесу, передбачені податкові пільги. Крім того, інституції формальної та неформальної освіти повинні сприяти розвитку необхідних підприємницьких навичок у молоді та інформувати молодих українців про існуючі програми та можливості для започаткування бізнесу, проводити воркшопи, хакатони та квести підприємницької діяльності.

Для підвищення рівня підприємництва серед молоді варто спростити бюрократичний апарат та податкову систему, які знижують рівень зацікавленості молоді офіційно реєструвати свою підприємницьку діяльність. Також для стимулювання розвитку молодіжного підприємництва, держава повинна фінансувати створення бізнес-інкубаторів в громадах.

Також слід навчати молодих людей у загальноосвітніх школах фінансовій грамотності, а у вищих навчальних закладах - основам ведення бізнесу.

9. Доступ до інформації

³³ Дослідження "Молодь України 2018" проводилось ТОВ «Перша рейтингова система» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

Право на збір та поширення інформації має кожен українець відповідно до Конституції,³⁴ крім того, право на інформацію було визнано Загальною декларацією прав людини, Конвенцією про права дитини, Європейською конвенцією про захист прав людини та основних свобод, а також Рекомендаціями No 90(7), CM/Rec(2010)8 та CM/Rec(2016)7 Ради Європи щодо інформації та консультування молоді та доступу молоді до прав. Згідно з Цілями сталого розвитку ООН громадськості має бути забезпечений доступ до інформації і захист основних свобод відповідно до національного законодавства і міжнародних угод.³⁵ Це право є також основою для інформаційної діяльності молоді, яку здійснює Європейський Союз.

Наразі українські медіа не орієнтовані на молодь, відсутня єдина державна стратегія молодіжної інформації, відсутній молодіжний мовник, зокрема на місцевому і регіональному рівнях.

Крім того, серед молоді в Україні не розвинена медіа освіта та культура поведінки в соціальних мережах, а молоді люди не мають навичок, що дозволяють відрізнити правдиву інформацію від неправдивої.

Наразі найбільшу довіру в Україні серед молоді для отримання інформації мають соціальні мережі – 37,6% і сайти інтернет-новин – 24,3%. Майже кожен третій молодий українець (30,6%) не довіряє жодному джерелу інформації. Разом з тим, найчастіше інтернет для отримання інформації використовує молодь Києва, у віддалених від центру регіонах користуватись інтернетом часто не дозволяє відсутність відповідної інфраструктури.³⁶

Для реалізації права на інформацію для кожного молодого українця необхідне створення інфраструктури для рівного доступу до інтернету та усієї онлайн-інформації, крім того, необхідно створити онлайн-ресурс інформації для молоді, що збирає та публікує молодіжну інформацію у “дружньому до молоді форматі”. При цьому інформація має бути перевірена та правдива, містити дані про можливості для молоді та відповідати актуальним запитам.

Для досягнення цих цілей пропонується створити програми для забезпечення інфраструктури зв'язку інтернету для молоді в місцях надання послуг молоді та освітніх закладах, створити при Кабінеті Міністрів України робочу групу з представників громадянського суспільства, що буде контролювати достовірність інформації, що розповсюджується у каналах, направлених на молодь та кросекторальну платформу для комунікації між структурами, які інформують молодь та надають послуги молодим українцям. Крім того, для створення єдиної платформи молодіжної інформації має бути передбачений відповідний фінансовий ресурс. В той же час, має бути проведене широке

³⁴ Стаття 34, пункт 2 Конституції України.

³⁵ Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй “16.10”.

³⁶ Дані наведені згідно з дослідженням «Молодь України - 2018», проведеним Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

громадське обговорення для напрацювання плану дій по імplementації Європейської молодіжної інформаційної хартії усіма інституціями, які надають соціальні послуги молоді в Україні.

10. Мобільність і культурна дипломатія

Молодіжна мобільність - це можливість для молодих людей переміщатись в рамках своєї країни або за її межами для досягнення цілей особистого розвитку. Висока мобільність зменшує різноманітні форми нетерпимості та сприяє підвищенню толерантності молодих людей, розвиває соціальні навички та підвищує можливості молодих людей як молодих спеціалістів. Молоді люди, що використовують можливості мобільності є більш адаптованими, тому що зміцнюють навички адаптації до навколишнього середовища, розширюють зв'язки та міжкультурні компетенції.

Разом з тим, мобільність в Україні надзвичайно низька. Більшість молодих людей з України - 76% стверджують, що ніколи не виїжджали за кордон. Лише близько 21% молоді будь-коли були за кордоном, часто і дуже часто — тільки 3%. Ці показники істотно не відрізняються залежно від статі або віку респондентів, але у географічному контексті виявляється, що порівняно з іншими регіонами, молодь з Києва та Західної України найчастіше подорожує, в свою чергу найменше подорожують молоді люди з півночі України.³⁷ Такий низький рівень мобільності викликаний відсутністю єдиної структури, що займається мобільністю, низьким рівнем інформування молоді про можливості мобільності та не найкращим економічним положенням більшості молодих людей.

Для того, щоб змінити ситуацію, потрібно знищити стереотипи щодо мобільності в суспільстві, наприклад, завдяки розвитку неформальної освіти, залучити молодь з маленьких міст та об'єднаних територіальних громад до молодіжних активностей, розвивати платформу молодіжної інформації Євродеск на муніципальному рівні, інформаційні точки проекту можуть бути інтегровані в систему молодіжної інфраструктури, системи освіти та мережі опорних шкіл, тобто кожна школа може розмістити точку Євродеску. Крім того, пропонується створити програму регіональних обмінів в Україні, розширити співпрацю з різними країнами для розвитку міжнародних обмінів та збільшити їх прозоре фінансування.

Зі свого боку держава також може сприяти заохоченню стажувань за кордоном студентів. Так, молодь, окрім здобуття нових знань та навичок, буде впроваджувати кращі іноземні практики у своїй діяльності в Україні.

Для розвитку мобільності і міжкультурного діалогу пропонується залучення України до некомерційної програми «Еразмус+», що реалізується

³⁷ Дані приведені згідно з дослідженням Українське покоління Z: цінності та орієнтири, GFK, 2017.

Європейським Союзом задля розвитку мобільності молоді та розширення культурних зв'язків. Разом з тим, важливо, щоб не тільки українська молодь подорожувала до європейських країн за програмами, які пропонує «Еразмус+», а й Україна могла приймати міжнародних гостей, створюючи цікаві можливості та програми для студентів з інших країн. Проте, такий двосторонній формат можливий тільки за умови приєднання України до «Еразмус+». Крім того, Кабінет Міністрів України офіційно може звернутись до ЄС та програми «Еразмус+» та розпочати процес створення національної агенції «Еразмус+» в Україні спільно з українськими молодіжними організаціями. Європейський молодіжний форум підкреслює, що кожна людина має право подорожувати і працювати в будь-якій точці Європи, разом з тим, Європа, як суб'єкт, не обмежується межами ЄС. «Еразмус+» повинен продовжувати підтримувати, розвивати співпрацю та проекти, в тому числі й з країнами Східного партнерства, для посилення взаєморозуміння молоді, підвищення відчуття солідарності та толерантності, побудови миру, а також розвитку співробітництва в галузі молодіжного громадянського суспільства.³⁸

Мобільність як явище, надзвичайно тісно пов'язана з культурною дипломатією. Культурна дипломатія - це будь-який обмін ідеями, інформацією та елементами культури між різними народами для зміцнення зв'язків та розвинення міжкультурного діалогу, а також встановлення культурної ідентичності у глобалізованому світі.

На державному рівні культурна дипломатія в Україні використовується для просування національних інтересів через уряди або політичні організації, та для забезпечення міжнародного позитивного іміджу України і підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України. На офіційному рівні культурною дипломатією займається Міністерство закордонних справ України.

³⁹

Разом з тим, не менш важливий процес культурної дипломатії відбувається на суспільному рівні, коли неурядові молодіжні організації та окремі молоді люди розвивають зв'язки, можливості та платформи для взаємодії та культурного обміну. Тому варто визначити молодь пріоритетом МЗС у сфері культурної дипломатії. Вважається, що будь-яка особа, яка взаємодіє з різними культурами, полегшує форму культурного обміну та розвиває культурну дипломатію. Тобто, вирішальним чинником у розвитку культурної дипломатії може стати розвиток мобільності.

Для налагодження культурної дипломатії молодіжними організаціями пропонується створити при Міністерстві міжнародних справ України молодіжну робочу групу, яка сприятиме формуванню молодіжної політики культурної дипломатії України. В цю робочу групу мають увійти лідери громадянського суспільства та представники проектів, що займаються підвищенням мобільності та культурною дипломатією. Також мають бути розширені можливості для молодіжних міжнародних обмінів та передбачене

³⁸ Позиційний документ Європейського молодіжного форуму до програми наступника «Еразмус 2020» від 2017 року.

³⁹ Постанова Кабінету міністрів України №165 від 22 березня 2017 року.

для них фінансування, особливо це стосується обмінів у сфері культури та креативних індустрій.

Для підвищення мобільності та розширення культурного діалогу пропонується підтримувати платформи з співпраці муніципалітетів на міжнародному рівні, запровадити нові види співробітництва у питаннях розвитку міст та обміну досвідом між містами-побратимами.

Крім того, державі пропонується виділяти певну фінансову підтримку на інтеграцію української діаспори, а також на інтеграцію національних меншин, що проживають в Україні до молодіжних рад- партнерів Національної молодіжної ради.

Культурна дипломатія також може також розвиватись у випадку запровадження державного фінансування програми молодіжний делегат Організації Об'єднаних Націй на державному рівні, та впровадження досвіду, здобутого делегатами ООН на муніципальному рівні в Україні.

11. Молодіжна робота та волонтерство

Важливим етапом на шляху підвищення рівня участі молоді, є офіційне визнання державою молодіжної роботи і професії "молодіжний працівник", а також визнання волонтерських годин.

Молодіжна робота - це інструмент для особистісного розвитку, соціальної інтеграції та активної участі у громадянському суспільстві молодих людей. Вона об'єднує в собі всі види соціальної, культурної, освітньої або політичної діяльності, що проводиться разом з молоддю та самою молоддю. Основна мета молодіжної роботи у цьому процесі полягає у створенні для молодих людей можливостей для того, щоб вони могли самостійно формувати власне майбутнє.⁴⁰ Разом з тим, процес глибинного впровадження молодіжної роботи в Україні та її визнання не повинен бути зосередженим на розвитку чи прийнятті тільки однієї форми молодіжної роботи через те, що молодіжна робота в Україні часто реалізується на базі громадських молодіжних організацій, молодіжних центрів, благодійних організацій та фондів, соціальних служб та закладів освіти.

Разом з тим, неурядові, некомерційні та волонтерські організації, на базі яких реалізують молодіжні проекти для молоді та із залученням молоді, мають бути залученими до процесу розробки та впровадження молодіжної роботи. Фінансова база для організації та розвитку молодіжної роботи має бути надана державою.

⁴⁰ Визначення приведені відповідно до Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи 2017 року.

Крім того, що молодіжна робота має бути офіційно визнана на державному рівні, молодіжними працівниками мають визнаватися робітники молодіжних центрів, лідери молодіжних громадських організацій, благодійних організацій та фондів, що працюють з молоддю та над молодіжними питаннями, та інші особи, які надають молодим людям послуги, що гарантовані їх базовими правами. Зокрема молодь, яка долучається до державної програми “Наставництво”. А також всі ті, хто надає молоді послуги (працівники поліції, лікарі, соціальні працівники) та працює з молодими людьми мають пройти визнану неформальну освітню програму “Молодіжний працівник”.

Не менш важливим для розвитку молоді та молодіжної участі є волонтерська діяльність. Волонтерство відіграє важливу роль у розширенні прав і можливостей окремих осіб, у сприянні активній громадянській позиції та у створенні інклюзивних та стійких громад. Волонтерство підтримує розширення можливостей окремих молодих людей, забезпечує кваліфіковані кадри, підтримує роботу неприбуткових організацій, розширює життєвий досвід волонтерів та допомагає налагоджувати зв'язки.

Станом на 2018 рік 83,5% молодих людей має досвід волонтерської діяльності, у 2017 році частка молодих людей задіяних у волонтерстві становив 78,7 %.⁴¹ Разом з тим, волонтерський досвід молодих українців не визнається державою а ні як трудовий стаж, а ні як здобуття неформальної освіти. Така ситуація не сприяє популяризації волонтерства в Україні та не мотивує молодь ставати волонтерами.

Для стимулювання поширення волонтерства в Україні, держава має давати замовлення на волонтерську діяльність. Прикладом може послугувати Корпус Миру, але націлений суто на Україну.

12. Молодіжне житло та інфраструктура

Відповідно до Цілей сталого розвитку ООН, до 2030 року має бути забезпечений загальний доступ до достатнього, безпечного і недорогого житла й основних послуг для кожної людини.⁴² В реаліях українського ринку нерухомості, та співвідношенням цін нерухомого майна з середньою зарплатою молодого спеціаліста, придбання власної нерухомості молоддю людиною чи сім'єю рідко можливе без залучення додаткового капіталу від старших членів родини (близько 65% української молоді проживає у нерухомості, що є власністю їх батьків, лише близько 6% змогли придбати власне житло самостійно⁴³). Відсутність молодіжної автономії ускладнює

⁴¹ Дані наведені відповідно до дослідження “Молодь України 2018” проводилось ТОВ «Перша рейтингова система» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

⁴² Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй “11.1”.

⁴³ Дані приведені згідно з дослідженням Українське покоління Z: цінності та орієнтири, GFK, 2017.

міжкультурний діалог між різними поколіннями українців. Досить логічно в таких умовах є те, що згідно з опитуваннями, українська молодь визначає як один з найбільших пріоритетів молодіжної політики в Україні забезпечення молоді житлом.⁴⁴

Наразі єдиним механізмом підтримки молоді у процесі купівлі власного житла є державне молодіжне кредитування. Відповідно до механізму кредитування, що затверджений Кабінетом міністрів України держава може сплатити 30 або 50 відсотків вартості будівництва (придбання) доступного житла та/або надання пільгового іпотечного житлового кредиту.⁴⁵ Разом з тим, відповідно до статистики Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву кількість виплат від держави на придбання житла охоплює лише мізерний відсоток молодих людей. Так у 2018 році виплати на придбання житла отримали 263 людини, проте у 2015 ця цифра становила 11 людей, у 2016 - 39. Враховуючи що в Україні проживає близько 11,2 молодих людей⁴⁶, молодіжне кредитування у таких обсягах ніколи не зможе вирішити проблему молодіжного житла а також може стати причиною корупції. Разом з тим, відсотки по кредитах запропоновані банками на вільному ринку нерухомості не дають змоги молоді України планувати своє життя в Україні розраховуючи мати власне життя.

Беручи до уваги світові практики щодо забезпечення молоді житлом, Національна молодіжна рада України вимагає відмови держави від неефективної програми Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву та розробки ґрунтовно нового підходу забезпечення молоді житлом. Пропонується надавати молодим людям житло в оренду на пільгових умовах, зі спеціального молодіжного житлового фонду. Наприклад, перше робоче місце молодого спеціаліста може бути прив'язане до орендованого житла за спеціальною пільговою ціною. Крім того, враховуючи процес децентралізації в Україні, усі питання щодо надання такого житла молоді, має бути передане на рівні муніципальних бюджетів.

13. Молодь в умовах децентралізації

Реформа децентралізації, що включає в себе передачу повноважень та фінансів від державної влади органам місцевого самоврядування розпочалась в Україні з 2014 року. В ході цього процесу на сьогодні в Україні сформовано 876 об'єднаних територіальних громад. За прогнозами українського Уряду до 2020 року 100% українців будуть жити в умовах децентралізації (в об'єднаних

⁴⁴ Дані наведені згідно з дослідженням «Молодь України - 2018», проведеним Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

⁴⁵ Постанова Кабінету міністрів України № 819 від 10 жовтня 2018 року.

⁴⁶ Дані наведені сайтом Міністерства молоді та спорту України.

громадах та містах обласного значення), наразі ця частка становить 68% громадян.⁴⁷

Враховуючи такі стрімкі темпи реформи, молодіжна політика не може залишатись осторонь та має розвиватись враховуючи умови процесу децентралізації. Станом на 2018 рік, 23% молоді мешкає у населених пунктах, що входять до об'єднаних територіальних громад⁴⁸, разом з тим майже 47% молодих жителів ОТГ роком раніше підкреслювали, що не відчують змін для молоді після створення об'єднаних територіальних громад. Попри це, молоді українці позитивно налаштовані стосовно участі у житті своїх громад. Українська молодь вважає, що більшою мірою вона може вплинути на те, що відбувається в її населеному пункті (22,7%) порівняно із можливим впливом молоді на рівні країни (11,6%).⁴⁹

Для підвищення рівня участі молоді в процесі децентралізації та розвитку громад пропонується заохочувати молодь до співпраці з місцевими органами влади на рівні партнерства та діалогу. В тому числі через створення Молодіжних органів управління, що керуються не з центру а на місцях, залучаючи до процесу прийняття рішень молодих людей на рівні партнерства, таким чином гарантується максимальна участь та спільне прийняття рішень, а також формування молодіжної політики за участі молоді. У межах молодіжних центрів забезпечувати проведення шкіл лідерства та інших активностей, що сприяють підвищенню рівня компетентностей молодих людей, які потім можуть бути затребувані у функціонуванні поточних та потенційних ОТГ.

Крім того, у процесі децентралізації усі об'єднані територіальні громади можуть долучитись до ініціативи "Громада, дружня до дітей та молоді", методологія якої розроблена Дитячим фондом ООН - ЮНІСЕФ спільно з представниками громадянського суспільства. Методологія програми також може лягти за основу при формуванні пріоритетів щодо дітей та молоді в окремих громадах. Одночасно Державному фонду регіонального розвитку пропонується поставити молодь пріоритетом при розробці політики децентралізації.

14. Молодь і культура

Культура, як сукупність творчих досягнень суспільства, надає йому важливі соціальні та економічні вигоди. Культурний розвиток підвищує толерантність,

⁴⁷ Дані наведені згідно зі Звітом Уряду України за 2018 рік.

⁴⁸ Дані наведені згідно з дослідженням «Молодь України - 2018», проведеним Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

⁴⁹ Дані наведені згідно з дослідженням «Молодь України - 2017», проведеним Центром незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України.

покращує діалог між членами соціуму та створює можливості для реалізації його членів. Разом з тим, сфера культури на державному рівні ніяким чином не корелюється з інтересами та потребами молоді. Подекуди місцева влада влаштовує заходи для молоді у відриві від тем, що дійсно хвилюють молодих людей.

Для того, щоб змінити цю ситуацію, необхідно залучити молодь до участі у культурних процесах на місцевому, регіональному та національному рівнях, зокрема молодь повинна бути долучена до стратегічного планування культурного розвитку як на рівні міст, так і держави в цілому. Молодь має бути залучена до удосконалення роботи державних та муніципальних культурних інституцій, а також мати можливість участі у розробці профільних культурних програм та культурних подій міст та держави, із можливістю бути головним реалізатором соціального замовлення.

Національна молодіжна рада України також пропонує створити окремий конкурс проектів при Міністерстві культури України для громадських організацій, що працюють у сфері культури, та забезпечити умови для співпраці таких організацій і міністерства на рівні партнерства.

Державна агенція з питань кіно, що надає фінансову підтримку українським фільмам, в свою чергу може запровадити окремий грант для молодих режисерів. Крім того українська молодь, що займається культурними практиками, має отримувати державну підтримку, наприклад, це може стосуватись надання стипендій молодим українським художникам, музикантам чи письменникам.

Створити механізм підвищення спроможності молоді в користуванні можливостями Програми "Horizon2020", для ефективної реалізації доступу українців до програми.

Моніторинг та оцінка Стратегії державної політики у молодіжній сфері та молодіжної політики загалом

Моніторинг молодіжної політики має розпочатись з аналізу та оцінки Стратегії державної політики у молодіжній сфері до 2020 року та реалізації Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2016-2020 роки. А саме з експертизи відповідності заявленої мети програми очікуваним результатам, прогнозу наслідків та впливу виконання програми. Наразі більшість індикаторів програми є помилковими та такими, що не дозволяють вимірювати динаміку виконання програми. Так, наприклад, індикатор «кількість молоді, залученої до заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання та підвищення рівня громадянської свідомості молоді» вимірюється у процентах. Підсумковий плановий показник за 5 років виконання програми – 50,27 %. Це значення отримали шляхом додавання планових значень за роками: 2016 – 3,91 %, 2017 – 11,08 %, 2018 – 11,43 %, 2019 – 11,77 %, 2020 – 12,08 %. У той же час, є очевидним наступне: людина може

брати участь у заходах програми у різні роки, відповідно, ця людина має бути «порахована» декілька разів. У результаті, навіть у випадку успішного досягнення підсумкового планового показника 50,27 % фактичний процент молодих людей, які взяли участь у заходах, буде меншою. Фактично, даний індикатор враховує не кількість молодих людей, які взяли участь у заходах, а кількість відвідувань заходів.⁵⁰

Система індикаторів програми не передбачає індикаторів вимірювання впливу на молодих людей, текст програми не дає відповіді на питання, чи передбачає програма участь представників громадянського суспільства у її моніторингу та оцінці.

Для об'єктивної оцінки цільової молодіжної програми дуже важлива підготовка експертів з числа молодих людей, що здійснюватимуть оцінку будь-яких заходів, що стосуються молодіжної політики та самі заходи з оцінки мають стати важливим розділом в програмах будь-якого рівня (від національного до муніципального). Це надасть можливість вимірювати ефективність впровадження Стратегії молодіжної політики до 2030 та державних цільових програм на її виконання.

⁵⁰ Доповідь «Моніторинг і оцінювання у діяльності органів влади України»(за результатами проекту Української Асоціації Оцінювання «Посилення децентралізації в Україні», грант Національного фонду підтримки демократії: лютий 2017 – січень 2018 років)